

14. SOCIOBIOLOGIJA I EVOLUCIONA PSIHOLOGIJA

Najkontroverznija tema evolucione biologije je evolucija i genetika osobina ljudskog ponašanja, obuhvatajući i kognitivne sposobnosti koje opisujemo kao “inteligencija”.

Čovek je, po dosadašnjim saznanjima, jedina vrsta koja poseduje sledeće osobine:

Simbolički jezik;

Učenje;

Prenos informacija;

Fleksibilno ponašanje

Većina kulturnih razlika između etničkih grupa je posledica kulturnog prenosa, a ne genetičkih razlika.

Neke populacione razlike mogu biti posledica interakcije kultura-genetička osnova (genotipovi se razlikuju u mogućnosti usvajanja određene osobine kulture, ili određeni običaji mogu uticati različito na adaptivnu vrednost i, shodno tome, menjati učestalosti alela u populaciji).

Evolucija ponašanja čoveka:

A) genetička osnova – neki naučnici smatraju da je evolucija određenih osobina ponašanja ograničena upravo njihovom genetičkom osnovom – a sama evolucija tih osobina ukazuje da one moraju imati genetičku osnovu.

B) socijalne okolnosti i učenje – evolucija osobina ponašanja je proizvod upravo samo ovih faktora, jer kako inače objasniti znatnu varijabilnost skoro svake osobine ponašanja, kao i kapaciteta za učenje.

Kultura je zasnovana na učenju;

Osobine određene kulture mogu biti prenošene vertikalno (sa roditelja na potomke) ili horizontalno (oponašanjem učitelja);

Koevolucija gen-kultura (mnogi adultni Azijati ne mogu da vare mlečne proizvode zbog nedostatka alela za određene enzime mlečno-kiselinskog vrenja, a takva hrana tradicionalno i nije zastupljena u njihovom jelovniku; nije utvrđeno da li su kulturni običaji doveli do ovakve promene u učestalostima alela ili je prvobitna distribucija učestalosti alela u tim populacijama "odredila" jelovnik).

Kulturna promena se može pojaviti i proširiti mnogo brže od genetičke (selekcija koja u tom slučaju deluje na kulturnu promenu je selekcija samih osobina, a ne selekcija jedinki koje ih praktikuju - automobil je zamenio konja kao prevozno sredstvo zato što je bio bolje prevozno sredstvo, a ne zato što su ljudi koji su preferirali kola imali više dece od ljubitelja prevoza putem konja).

Evolucija čovečijeg ponašanja:

Prilikom tumačenja pojavljuju se dva problema:

- 1. Da li su razlike u ponašanju odraz genetičkih razlika?*
- 2. Da li je genetička osnova ponašanja zajednička za sve ljude?*

Postoje dva ekstremno suprotna stava:

"environmentalizam" – um novorođenčeta je tabula rasa, te životno iskustvo usmerava njegove kognitivne mogućnosti, emocionalne reakcije i ponašanje koje ispoljava;

"genetički determinizam" – univerzalni geni za ponašanje određuju univerzalno ponašanje kao što je, na primer, izbegavanje incesta ili različito ponašanje muškaraca i žena (što zagovornici ove teorije objašnjavaju različitom ekspresijom istih gena).

Biološke osnove ponašanja čoveka:

Šta je "um", "pamet", "svest", "mišljenje"?

-Funkcije obrade informacija u mozgu.

Um ne postoji nezavisno od fizičkih struktura i aktivnosti mozga.

Sve mentalne aktivnosti, kao što su spoznaja i emocije, imaju materijalnu, fizičku osnovu koju predstavljaju nervni sistem i čulni organi.

Većina životinjskih vrsta poseduje određeni kapacitet za učenje i pamćenje.

Razlike se ogledaju i u tome koliko mnogo uče, kao i šta najbrže uče.

Osnovni kapacitet za učenje ogleda se u sposobnosti imitiranja drugih jedinki.

Kod Primata, kulturna “tradicija” varira od grupe do grupe.

Ljudska priroda

Za ljude su karakteristični neki oblici ponašanja:

Sisanje kod dojenčadi

Agresija

Dominantno ponašanje muškaraca

Heteroseksualnost

Šta je za ljude “prirodno” ?

Ljudski genotip poseduje veoma široku normu reakcije za većinu osobina ponašanja:

Hrabar ili kukavica

Heteroseksualan ili homoseksualan

Sebičan ili velikodušan

Neki oblici ponašanja su retki u odnosu na prosek ali nikako ne možemo reći da su abnormalni.

Ponašanje je genetički determinisano u tom smislu da :

-Naši kapaciteti zavise od organizacije našeg nervnog sistema.

Da li posedujemo gene za određena ponašanja ?

Da li posedujemo gene za neurofiziološke mehanizme koji stvaraju specifične odgovore na određene stimuluse ili sredinske okolnosti ?

Sociobiologija:

E.O. Wilson

R.D. Alexander

Selekcija u srodničkom krugu – “kin” selekcija

Recipročni altruizam

Seksualna selekcija

Darvinovski tj adaptacionistički pristup

Prirodna selekcija

Genetička osnova ponašanja čoveka evoluirala je pre mnogo hiljada godina;
Tehnologija i socijalna dinamika su još uvek “sadašnje” da bi značajno uticale na
genetičku osnovu ponašanja;
Izbegavanje ukrštanja u srodstvu ?
Ponašanje “tipično” za određeni pol

□ Kontra sociobiološkom pristupu - *Sociokonstrukcionizam*:

Razlike u seksualnom ponašanju su kulturno utvrđene, a ne genetički;
Postoji velika među-kulturna varijabilnost za ove osobine;
Čak i osobine uniformno vrednovane u različitim kulturama su samo kulturne norme;

Evoluciona psihologija

Šta je um?

Moduli specijalizovani za različite vrste kognitivnih izazova

ILI

Mehanizam oslobođen sadržaja, sposoban za obradu
najrazličitijih problema.

Moduli:

Noam Čomski: svi jezici imaju istovetne određene fundamentalne sintaktičke
karakteristike – “univerzalna gramatika”

Varanje:

“recipročni altruizam” – primena ovog oblika ponašanja nosi uvek prisutan rizik od
iskorišćavanja putem varanja. Kod vrsta gde je recipročni altruizam prisutan, verovatno
postoji izražena selekcija za prepoznavanje varalica.